

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 1894/1-XXI/11
30.12.2014. године

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој XVI редовној седници, одржаној дана 30.12.2014. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије о докторској дисертацији: ЖИЧКА ЕПИСКОПИЈА У СРЕДЊЕМ ВЕКУ, кандидата мр Драгољуба Даниловића и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 21.04.2009. године.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Комисији
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Милош Арсенијевић

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области <u>друштвено-хуманистичких наука</u> (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
04/1-2 бр.6/2639 (број захтева)	
8.01.2014. (датум)	

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Драгољуба (Владимир) Даниловића

(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ

Драгољуба (Владимир) Даниловића

(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под насловом: _____

Жичка епископија у средњем веку

Универзитет је дана 21.04.2009. својим актом под бр 612-18/98/09 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила: _____

Жичка епископија у средњем веку

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Драгољуба (Владимир) Даниловића

(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 25.09.2014. одлуком факултета под бр 1307/1-ХП/3 у саставу: _____

	Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1.	др Андрија Веселиновић	редовни проф.	историја	Филозофски ф.
2.	др Дејан Јечменица	доцент	исто	Филозофски ф.
3.	др Радомир Поповић	редовни проф	исто	Православни богословски ф.

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 30.12.2014.

Прилог: 1. Извештај комисије са предлогом 2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја 3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА Проф. др Милош Арснијевић
--	--

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У БЕОГРАДУ
 НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
 Београд, 15. 12. 2014. године

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ О ОЦЕНИ И ОДБРАНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
 КАНДИДАТА МР ДРАГОЉУБА ДАНИЛОВИЋА

На предлог Одељења за историју Филозофског факултета у Београду, својом одлуком од 25. 09. 2014. године, Наставно-научно веће изабрало је Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације докторанда мр Драгољуба Даниловића. Докторска дисертација носи наслов *Жичка епископија у средњем веку*. У Комисију су изабрани следећи чланови: др Андрија Веселиновић, редовни професор Филозофског факултета и ментор кандидата, др Дејан Јечменица, доцент Филозофског факултета и др Радомир Поповић, редовни професор Православног богословског факултета у Београду. Комисија је прегледала предату докторску тезу, сачинила свој извештај који је својеручно потписала, и слободна је да га Већу поднесе на разматрање.

Биографски подаци кандидата

Докторанд мр Драгољуб Даниловић рођен је 1965. године у Београду, где је завршио основну и средњу школу. Од 1984-1989. студирао је историју на Филозофском факултету у Београду. Завршио га је дипломским испитом са особитим успехом и са темом *Култови косовских јунака*. Пост-дипломске студије на Катедри за средњовековну српску историју уписао је под менторством проф. Радета Михаљчића. Магистрирао је децембра 1994, одбравивши рад *Стари српски поменици*, чији су делови касније објављени. На Филозофском факултету у Београду био је запослен 1992-3. године на одређено време, а стално запослење као професор историје је добио у гимназији у

Краљеву, где и данас ради. Одлуком епископа жичког, господина Стефана постављен је 2001. године и за вероучитеља у гимназији. Почетком 2008. године је изабран за председника Краљевачке подружнице Друштва историчара Србије "Стојан Новаковић". Током 2008. боравио је у два наврата у Јерусалиму, у Јад Вашему, у међународној школи о холокаусту, први пут за професоре историје из Србије, а други пут као члан делегације Српске православне цркве на VI међународној конференцији за образовање о холокаусту. До сада се, осим професионалне каријере као професор историје и вероучитељ, бавио и објављивањем стручних и научних радова, претежно из српске средњовековне историје.

Већ је речено да су делови магистарског рада објављени. Скраћена верзија рада је објављена у Старицама Косова и Метохије: *Стари српски поменици*, Старине КиМ, Приштина 1997, 37-47; са групом аутора: *Гимназија у Краљеви 1909-1999*, 205-263, Краљево 2000; приредио је редиговао књигу Надежде Павловић *Краљ Стефан Дечански*, Краљево 2001; *Стари српски родослови и црквени поменици*, Наша прошлост 7, Краљево 2006, 91-97; *Реља Новаковић, директор гимназије у Краљеви 1947-49*, Научни скуп о др Рељи Новаковићу, Рача 2009, 73-75; *Српски црквени поменици и идентификација личности у средњем веку*, Наша прошлост 9, Краљево 2010, 87-95. Написао је и два пратећа текста уз репринт издања: *Поговор*, стр. 78 у репринту књиге *Албум гробља и гробови са Солунског фронта*, приредио Ј. Сретеновић 1921, Друштво историчара Рашког округа, Краљево 2014; и *Предговор*, стр. 5, репринт књиге *Први пут кроз Албанију са Шумадијским одредом 1912, Призрен – Драч*, Драгољуб Динић 1922, Друштво историчара Рашког округа, Краљево 2014. Сарађивао је прилогом у *Лексикону српског средњег века*, Београд 1999 (О поменицима), а затим и разним прилозима у часописима *Православље* и *Жички благовесник*.

Предмет, циљ и основне научне поставке дисертације

Тема докторске дисертације *Жичка епископија у средњем веку* наметнула се сама по себи, као резултат дугог промишљања и разговора ментора и самог кандидата, чије је научно сазревање и постепено усавршавање пружило могућност да се може успешно прихватити овако важне и сложене теме из наше националне историје средњег века. Као што је истицано, кандидат није имао (сем пар изузетака у новије време) добре и праве узоре за овај рад код претходних историчара. Можемо слободно рећи да је она више обрађивана са становишта историчара уметности, архитектата и конзерватора (мислимо на сам манастир Жичу), него историчара, поготову не комплексно, како је овде тема замишљена и обрађена. Дакле, кандидат се на досадашње резултате само парцијално ослањати, а целовиту слику и истраживање дао је сам, што већ на почетку реферата можемо похвалити.

Први проблем који се сам по себи наметнуо јесте хронолошки. Природно је да хронолошки иде од 1219. тј. од почетка 13. века па до пада Смедерева под турску власт 1459, иако је долина Западне Мораве пала 1455. Заправо, морало се почети, и то је кандидат учинио, пре почетка 13. века, да би приказао стање и проблеме цркве у другој половини 12. века када је доминирао грчки клер. Исто тако хронолошки је морао ићи

коју деценију после пада под турску власт, пратећи проблеме и страдање у епархији под Турцима. На тај начин, пронађена је права хронолошка мера па тиме и методолошка за процесу у епархији кратког или дугог трајања.

Други проблем у нашој историографији је недовољно познавање, или тачније речено, недовољно истраживачко бављење историјом хришћанске православне цркве код нас. Тако се некад код историчара (још више код неисторичара) ствара привид површности, стереотипа, а понекад, додуше ређе, различите пројекције савременог доба у средњи век. Тако се улази у погрешна тумачења и схватања. Наш кандидат је, на наше задовољство, да би ту појаву избегао критиковао и на прави начин превазишао, знао да треба ићи до појединачних докумената, поново их критички преиспитати и ставити у одређени историјски контекст. Он је све доступне изворе добро проучио и на тај начин створио добру основу за тачно приказивање историје Жичке епархије и разних питања везаних за њу. Циљ истраживања да се што свестраније осветли изворима развој епископије жичке, као једне од најзначајнијих области Српске православне цркве, која је само на почетку и на крају средњовековног развоја била на рубним подручјима српског државног организма, а уствари увек у средишту српског етничког простора, чак и у време кад се држава знатно шири на југ на рачун Византије.

Трећи комплекс питања је преиспитивање и утврђивање граница и садржине Жичке епархије као и тачно праћење током овог, не кратког временског раздобља. Ово егзистирање, стагнирање или повећање обима епархије, сигурно је у вези са њеним угледом и значајем у појединим раздобљима и јачањем и ширењем државе. Колико су ови процеси били у прошлости присутни, кандидат је пратио онолико колико то извори допуштају, нарочито у периоду смањења државне територије и турских освајања, када се средиште државе повлачи ка северу.

Посебна група питања обрађена је у засебним поглављима, а односи се на поједине административне и управне области у оквиру епархије или око ње. Ту се мисли на поједине жупе и њихове управнике жупане који се јављају у изворима, а касније на "власти" и војводе на њиховом челу. Достојно и одговарајуће место по обиму, у раду је посвећено манастиру Жичи, али и другим храмовима, односно црквама у Жичкој епархији до средине 15. века, затим жичких метоха, а онда и свих у изворима познатих градова, тргова и села. На тај начин најбоље је истражено бујање свакодневног живота и производње на територији епархије. Истовремено, истражена је, колико је било могуће, густина насељености, могућности и дometи производње, како у условима раног, тако и развијеног феудализма.

Опис садржаја дисертације

Докторска дисертација мр Драгољуба Даниловића *Жичка епархија у средњем веку* састоји се од 201 странице густо штампаног текста компјутерски сложеног, са научним апаратом на одговарајућим странама. Затим следи двадесетак страница илустративног материјала, од којих се издваја скица граница Жичке епархије у средњем веку (прва карта у додатку).

После *Увода* (стр. 4-10) у коме се даје хронолошки приказ истраживања овог питања кроз литературу, као и приказ свих до сада истражених и објављених извора за Жичку епархију, као и сва питања везана за њу.

Главни садржај дисертације можемо поделити у три веће целине: прву од оснивања до проглашења патријаршије; другу од тада до пада под турску власт и трећа се односи на привреду, становништво, градове, тргове и путеве на територији Жичке епархије и област Западне Мораве. Сваки од ових делова подељен је на више поглавља, којих има укупно дванаест.

Уводно поглавље *Епископије Цркве Христове у српским земљама до 1219.* (стр. 11-23). Ово поглавље уводи у проблематику, говори о досељавању Срба, христијанизацији, најпре из градова на Јадранском приморју, а онда из Византије која је остварила превласт у доба мисије Тирила и Методија и владавине Василија II, оснивањем Охридске архиепископије у коју улазе епархије на територији насељеној Србима. После тога, тежиште у овом поглављу се помера на Немањино време када, заједно са јачањем независне државе јача и верски живот и активност која се најбоље осликава оснивањем нових манастира и обнављањем старих. Нормално, највећи је значај дат оснивању Хиландара и Студенице због значаја који ће имати у каснијем верском животу државе, као и зидању Жиче између 1206-1208. године, као будућег седишта архиепископије.

Поглавље *Жичка архиепископија од 1219. до пресељења у Пећ* (стр. 24-38) обрађује једно, за цркву и државу, од најзначајнијих раздобља, а то је стицање црквене независности и уздицање на ранг архиепископије. То се догодило, као што је познато, на Цвети, празник Уласка Господњег у Јерусалим, у Никеји 1219. где су се налазили остаци византијске власти после пропасти у IV крсташком рату. Тада је никејски цар Теодор Ласкарис именовоао, а патријарх Михаило Сарантен Харитопул рукоположио новог архиепископа српског Саву Немањића да начелствује над самосталном српском црквом. То је био резултат дипломатске активности архимандрита Саве, уз подршку брата, краља Стефана Првовенчаног, који је претходно 1217. из Рима добио краљевску круну. Огромни напори и велика делатност уследили су после повратка архиепископа Саве 1220 у Србију. Реформише се црква, оснива седам нових епископија (Зетска, Хумска, Дабарска, Хвостанска, Будимљанска, Топличка и Моравичка), које уз новоуспостављену Жичку епархију, и три старе (Рашка, Призренска и Липљанска) има укупно 11 епископија. У даљем излагању, аутор се бави периодом све до пресељења седишта архиепископије у Пећ, почетком друге половине XIII века (између 1254-63). У овом поглављу аутор оправдано говори о оснивању Жичке епископије у Савино време, с обзиром на повремено јављање недоумице па и негирања ове чињенице. Чини нам се да је управо због тога требао бити још опширнији и експлицитнији у навођењу свих доказа у корист овог закључка.

Треће поглавље *Граница и територија епархије жичке, властелинство манастира Жиче и област Западног Поморавља од 13-15. века* (стр. 39-66). Ово поглавље, како наслов говори расправља о обиму епархије и властелинства Жиче, наравно у временском раздобљу од оснивања до краја самосталне државе тј. до турског освајања. При томе се јасно раздваја територија шест територијалних целина које чине епархијско жичко властелинство, и 10 жупа које у основи чине саму територију Жичке епархије. О границама епархије према западу у односу на Жичу могло би се још расправљати. При томе имамо у виду и карту дату у прилогу. Треба рећи и то да је аутор добро поступио што је за основу у овом сегменту узео радове Г. Шкриванића и Г. Томовић.

Поглавља *Манастири, храмови и метоси Жичке епархије и епархијског властелинства и области Западног Поморавља* (стр. 67-86) и *Средњовековне жупе на територији Жичке епархије* (стр. 87-95) коректно су обрађена, на основу доступних извора и литературе. Само питање манастира Градац који спада у прва четири, односно првих шест краљевских манастира захтева мало подробније објашњење, пошто се аутор

не изјашњава у погледу идентификације, јер је претежно мишљење историчара да је то Страцимирова задужбина, Моравска Богородица Градачка, а не Ибарски Градац, задужбина краљице Јелене, како је сматрао још Василије Марковић. Иначе, близина Жиче и седишта архиепископије утицала је на густину манастира и цркава, као и средњовековних жупа и насеља, као остатака државне структуре средњег века. На крају опширног поглавља *Жички архиепископи и патријарси средњег века и однос према суседним епархијама* (стр.96-132) и подробног приказивања њихове делатности, следује прегледна табела ових црквених поглавара, њиховој владавини на трону, као и подаци о њиховом помињању у изворима у самој Жичи.

Други део рада започиње са стањем *Епархије Жичке у време проглашења патријаршије (1346)* (стр. 133-138), при чему се главни закључак своди на то да се подручје епархије, које се налазило према северној граници, према Угарској и даље налазило под управом пећког патријарха као надлежног епархијског старешине. Жича није престала бити повремено архијерејско средиште, о чему сведочи и сусрет цара Душана и патријарха Јоаникија у Жичи, половином 1354. године.

Турском освајању и обнављању Жиче као центра српске цркве (139-151), посвећено је посебно поглавље које прати догађаје од Косовског боја. Тада се све више помера државно средиште ка северу. У изворима се (нпр. Есфигменска повеља 1429) јавља назив *патријаршија у Жичи* и вероватно се са разлогом сматра кандидат, тај атрибут користи још од времена деспота Стефана Лазаревића. Последња два поглавља рада посвећена су *Привредном развоју епархије жичке и области Западне Мораве (172-180)* и *Утврђењима, градовима, трговима и путевима на територији жичке епархије и области Западне Мораве (181-188)*.

Основни резултати и научни допринос

Тема је у потпуности обрађена. Можда јој недостаје подробност и продубљеност у неким елементима. То питање остављамо за дискусију. Самим тим остварени су основни научни резултати које је кандидат сам или у консултацији са ментором постављао током израде тезе. Пре свега, посао је хеуристички добро обављен. Кандидат је знатан напор уложио да прикупи и обради релевантне изворе и скоро сву литературу, и да на основу њих и њихове анализе презентује солидну синтезу чији су резултати пред нама. Критичко преиспитивање неких извора дало је резултате и уновим закључцима до којих је дошао. Макар то било у појединостима, када се ради о средњем веку, то има знатан значај и резултат. Нека устаљена мишљења у историографији су померена и промењена, што је такође допринос ове дисертације. Кандидат је показао да је у потпуности овладао методологијом историјске науке и критиком историјских извора, што му је омогућило да добро обради тему. У трагању за одговорима на питање које му је тема наметала, давао је праве и одмерене одговоре, поткрепљене изворима. Поштовао је мишљења претходника, али се у њиховом сучељавању са аргументима, добро утемељеним није устручавао, понекад и да их оповргне.

Из свега што је речено, види се да је кандидат добро обрадио тему доктората, и на тај начин пружио нов допринос историјској науци, посебно историји Српске

православне цркве, односно једног њеног важног дела, једне од најбитнијих епархија и архиепископије.

Закључак са предлогом

На основу свега што је у реферату истакнуто, чланови Комисије имају част да предложе Наставно-научном већу Филозофског факултета да **прихвати реферат као позитиван и одобри усмену одбрану докторске дисертације мр Драгољуба Даниловића под насловом *Жичка епископија у средњем веку пред Комисијом у истом саставу***. Том приликом ће чланови Комисије изнети неке појединачне примедбе, питања и предлоге кандидату, све у циљу евентуалног побољшања садржаја дисертације.

Чланови Комисије:

Др Андрија Веселиновић, редовни професор

Др Дејан Јечменица, доцент

Др Радомир Поповић, редовни професор
Православног богословског факултета